

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА «КРОК»**

СНІГИР ЛАРИСА ПЕТРІВНА

УДК 658:351.863

**МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ
ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ**

Спеціальність 21.04.02 – економічна безпека суб'єктів
господарської діяльності

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ – 2017

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано у Вищому навчальному закладі «Університет економіки та права «КРОК» (м. Київ).

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
ТЕРЕХОВ Віктор Іванович,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»»,
професор кафедри управлінських технологій

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, доцент
Копитко Марта Іванівна,
Львівський державний університет внутрішніх справ,
доцент кафедри менеджменту

кандидат економічних наук
Ганущак Тетяна Валентинівна,
ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»,
доцент кафедри фінансів

Захист відбудеться «22» березня 2017 року о 12.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.130.01 у Вищому навчальному закладі «Університет економіки та права «КРОК» за адресою: 03113, м. Київ, вул. Лагерна, 30 – 32, кім. 245.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Вищого навчального закладу «Університет економіки та права «КРОК» за адресою: 03113, м. Київ, вул. Лагерна, 30 – 32, кім. 236.

Автореферат розісланий «20» лютого 2017 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради
кандидат економічних наук, доцент

Н. М. Літвін

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Вищі навчальні заклади є складними соціально-економічними системами та важливими складовими освітнього середовища держави, відповідно до цього під час дослідження питання формування й розбудови механізму забезпечення економічної безпеки вищих навчальних закладів потрібно враховувати зовнішні та внутрішні чинники, загальний економічний, політичний і соціальний стан країни та внутрішній потенціал кожного навчального закладу, його готовність і відповідність новим вимогам у національній освітній системі, що активно інтегрується з європейським освітнім простором.

Діяльність вищого навчального закладу, його перспективне та ефективне функціонування базується на трьох складових, що формують його основу – освіта, наука, суспільство. Проте, стан освіти в Україні за останні роки характеризується значною динамікою загроз. Так, за 2015-2016 рр. чисельність ВНЗ України скоротилася на 11,7%, а упродовж останніх 10 років свою діяльність припинили близько 240 ВНЗ. Чисельність студентів за 2015-2016 рр. зменшилася на 9,8%, а за 10 років загальне зниження чисельності студентів склало майже 1 млн осіб або 35%. Частка суспільних витрат із валового національного продукту, що використовується на освіту, становить у нашій державі всього 2,7% (у порівнянні з 6,1% у розвинених країнах, 4% – в країнах, які розвиваються, та 5,7% – в середньому у світі).

Варто зазначити, що, за даними 2015 року, частка видатків на вищу освіту в загальному обсязі видатків на фінансування соціальної сфери у Німеччині становила 5,1%, у Польщі – 5,6%, у Великій Британії – 5,2%, в Україні 4,64%.

У світі все динамічнішими стають процеси модернізації вищої освіти, підвищення її інновативності та пошуку шляхів забезпечення її належної якості. Україна, як і інші держави, що приєдналися до Болонського процесу, прокладає свій шлях до визначеної мети формування якісної та конкурентоспроможної вищої освіти в сучасному європейському просторі.

Підґрунтям ефективного функціонування та досягнення належної конкурентоздатності вищих навчальних закладів на сьогодні і в майбутньому є наявність та розвиток ефективного механізму забезпечення їх економічної безпеки.

Питання проблематики економічної безпеки та механізму її забезпечення досліджувалися у працях вітчизняних і зарубіжних науковців, зокрема, В.Г. Алькеми, О.В. Ареф'єва, Я.Ю. Білоуса, З.М. Борисенко, З.С. Варналія, Т.Г. Васильців, В.М. Гейця, В.І. Грушка, М.П. Денисенка, М.М. Єрмошенко, З.Б. Живко, О.І. Захарова, М.І. Зубка, С.І. Ілляшенко, М.І. Камлика, М.О. Кизима, О.А. Кириченко, І.С. Керницького, Т.С. Клебанової, Г.В. Козаченко, С.М. Лаптева, В.Л. Ортинського, Е.О. Олейникова, В.В. Рокочі, В.С. Сідака, В.І. Терехова, В.І. Франчука, Л.І. Шемаєвої та інших.

Вагомий внесок у дослідження проблем формування та розбудови механізму забезпечення економічної безпеки вищих навчальних закладів зробили такі вчені, як Н.Н. Алімова, Л.І. Антошкіна, Г.М. Артюх, О.І. Волков, Л.М. Віткін, К.В. Карпова, Е.С. Карпуліна, О.В. Катеринчук, М.Н. Курко, В.І. Луговий, Є.О. Малик, В.П. Мартинюк, Г.А. Мінаєв, Б.І. Мокін.

Водночас, незважаючи на цілу низку наукових праць, проблеми функціонування та розвитку механізму забезпечення економічної безпеки вищого навчального закладу не можуть вважатися повною мірою дослідженими. Ситуацію ускладнює необхідність комплексної багатокритеріальної оцінки економічної безпеки вищих навчальних закладів, яку неможливо здійснити лише застосуванням кількісних методів, та відсутність серед науковців єдиного бачення показників індикаторів і складових економічної безпеки вищих навчальних закладів. Зазначені вище фактори певним чином стримують розробку та практичне удосконалення сучасного механізму забезпечення економічної безпеки вищих навчальних закладів, що і зумовило актуальність обраної теми та напрямку дослідження.

Наукове завдання дисертаційного дослідження полягає в розробленні концептуальних засад функціонування механізму забезпечення економічної безпеки вищих навчальних закладів, обґрунтуванні моделей та інструментарію удосконалення цього механізму в сучасних умовах.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до плану наукових досліджень кафедри управління фінансово-економічною безпекою Університету економіки та права «КРОК» за темою «Забезпечення захисту економічної безпеки держави та суб'єктів господарської діяльності в умовах євроінтеграції України» (номер державної реєстрації 0114U006338). Автором проведено дослідження формування механізму забезпечення економічної безпеки вищих навчальних закладів.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є теоретичне обґрунтування та розроблення концептуальних засад функціонування і науково-практичних рекомендацій щодо удосконалення механізму забезпечення економічної безпеки вищих навчальних закладів.

Реалізація поставленої мети зумовила вирішення таких завдань:

- розкрити сутність поняття «механізм забезпечення економічної безпеки вищого навчального закладу», дослідити теоретико-методичний базис функціонування цього механізму, ідентифікувати процес його розбудови в сучасних умовах;
- дослідити та ідентифікувати особливості стану та тенденції розвитку вищих навчальних закладів на ринку освітніх послуг в Україні;
- систематизувати та класифікувати групи показників і індикаторів за основними функціональними складовими, що відображають стан та рівень економічної безпеки навчального, наукового й економічного процесів у функціонуванні вищих навчальних закладів;
- розробити концептуальну модель експертної оцінки й здійснити оцінку рівня економічної безпеки та визначити проблемні поля механізму забезпечення економічної безпеки вищого навчального закладу на підставі групи показників за основними її функціональними складовими;
- удосконалити механізм забезпечення економічної безпеки вищого навчального закладу та його складові з метою досягнення цілей та захисту економічних і суспільних інтересів вищого навчального закладу й реалізації завдань стратегічного управління;

- доповнити й систематизувати базові принципи, що формують фундаментальні основи, на яких функціонує та еволюціонує механізм забезпечення економічної безпеки вищих навчальних закладів;

- сформулювати та запропонувати застосування ціннісного методу в забезпеченні економічної безпеки вищих навчальних закладів, який дасть змогу спрямувати дію механізму забезпечення на гармонізацію інтересів ВНЗ для всіх зацікавлених сторін;

- систематизувати концептуальні, методичні підходи до організації матеріально-технічного забезпечення ВНЗ, що дасть можливість оптимізувати витрати та підвищити ефективність механізму забезпечення його економічної безпеки в сучасних умовах.

Об'єктом дослідження є процес формування та удосконалення системи забезпечення економічної безпеки вищих навчальних закладів у сучасних умовах.

Предметом дослідження є механізм забезпечення економічної безпеки вищих навчальних закладів у сучасних умовах.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань у роботі використано загальнонаукові та спеціальні методи наукових досліджень: системно-логічний підхід для дослідження теоретичних засад формування механізму забезпечення економічної безпеки вищих навчальних закладів (розділ 1, п.1.1); метод аналізу та синтезу – для аналізу фактичного стану вищих навчальних закладів, ідентифікації небезпек та загроз і оцінки факторів впливу на діяльність ВНЗ (розділ 2, п.2.1, 2.2, 2.3); системно-структурний аналіз – для формування складу елементів механізму забезпечення економічної безпеки ВНЗ (розділ 1, п.1.2, розділ 3, п.3.3); для вирішення конкретних завдань використовувалися методи якісного аналізу: метод експертних оцінок – для розробки параметрів та розрахунку концептуальної моделі експертної оцінки економічної безпеки вищих навчальних закладів (розділ 3, п.3.1, 3.2); метод SWOT-аналізу (розділ 2, п.2.3); метод моделювання – для побудови концептуальної моделі експертної оцінки економічної безпеки (розділ 3, п.3.1) та моделі удосконаленого механізму забезпечення економічної безпеки (розділ 3, п. 3.3), методологія DMAIC – для визначення етапів процесу забезпечення економічної безпеки (розділ 3, п.3.1).

Статистичною і фактологічною основою дослідження є дані Державної служби статистики України та результати анкетного опитування груп експертів співробітників вищих навчальних закладів України. Інформаційною базою дослідження послуговували законодавчі й нормативно-правові акти, монографії та статті науковців, інтернет-ресурси.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в розробленні та обґрунтуванні науково-методичних підходів і практичних рекомендацій щодо удосконалення механізму забезпечення економічної безпеки вищих навчальних закладів у сучасних умовах.

Основні положення, що визначають наукову новизну дослідження, полягають у такому:

вперше:

- розроблено концептуальну модель експертної оцінки, що дає змогу здійснити оцінку рівня економічної безпеки вищого навчального закладу на підставі групи

показників за основними функціональними складовими та визначити проблемні поля наявного механізму забезпечення і внести своєчасні конструктивні зміни до стратегії його економічної безпеки;

удосконалено:

- механізм забезпечення економічної безпеки вищого навчального закладу, що на відміну від існуючих враховує особливості його діяльності у площині економічного, навчального, наукового й суспільного простору та є системним поєднанням принципів, функцій, методів, засобів управління, інформаційно-аналітичного, нормативно-правового, фінансового та матеріально-технічного забезпечення, що формуються суб'єктами управління економічною безпекою із метою досягнення й захисту його економічних та суспільних інтересів і реалізації завдань стратегічного управління;

- систематизовано та класифіковано групи показників і індикаторів за основними складовими економічної безпеки вищих навчальних закладів: кадровою, інтелектуальною, науковою, функціонально-організаційною, техніко-технологічною, фінансово-економічною, ринковою, інформаційною, нормативно-правовою та фізичною, що за своїм складом враховують специфіку й особливості діяльності вищих навчальних закладів України та повною мірою відображають стан і рівень економічної безпеки навчального, наукового та економічного процесів у функціонуванні вищих навчальних закладів;

- доповнено й систематизовано базові принципи: комплексність, системність, безперервність, законність, інтегрованість, цілеспрямованість, плановість, своєчасність, адекватність, оперативність та динамічність, об'єктивність, адаптивність, відповідальність, доцільність, що формують фундаментальні основи, на яких функціонує механізм забезпечення економічної безпеки вищих навчальних закладів;

дістали подальшого розвитку:

- застосування ціннісного методу в забезпеченні економічної безпеки вищих навчальних закладів, заснованого на чотирьох типах цінностей: цінність для споживачів освітніх послуг, цінність для власників ВНЗ і його колективу, цінність для суспільства та його подальшого розвитку, цінність створення та продукування нових знань, що дасть можливість спрямувати дію механізму забезпечення економічної безпеки вищих навчальних закладів на гармонізацію діяльності вищого навчального закладу для всіх зацікавлених сторін: як для його власників, співробітників та студентства, так і для суспільства;

- трактування поняття «механізм забезпечення економічної безпеки вищого навчального закладу» як процесу динамічного послідовного виконання дій відповідно до обраної стратегії, моделі та параметрів, спрямованого на створення умов забезпечення стабільності роботи ВНЗ на сьогодні та в майбутньому, що стало основою для розроблення удосконаленого механізму забезпечення економічної безпеки вищих навчальних закладів, яке, на відміну від наявних, повною мірою враховує особливості їх діяльності;

- концептуальні, методичні підходи до організації матеріально-технічного забезпечення економічної безпеки, що є процесом постачання й забезпечення всіма видами необхідних матеріальних ресурсів і спеціальних технічних засобів

необхідної якості в необхідних об'ємах, що сприятиме оптимізації витрат та підвищенню ефективності механізму забезпечення економічної безпеки;

- ідентифіковано особливості стану й тенденції розвитку вищих навчальних закладів приватної і державної форм власності та ринку освітніх послуг в Україні.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що наукові положення, отримані висновки й розроблені рекомендації є практичним підґрунтям розбудови та удосконалення механізму забезпечення економічної безпеки вищих навчальних закладів у сучасних умовах.

Основні результати дослідження впроваджено у діяльність вищих навчальних закладів України, а саме: ВНЗ «Київський кооперативний інститут бізнесу і права» впроваджено методичні підходи до моделювання механізму забезпечення економічної безпеки ВНЗ приватної форми власності (довідка № 80); вищий навчальний заклад «Інститут реклами» використовує результати у процесі оцінювання фактичного стану системи економічної безпеки вищого навчального закладу (довідка № 14 від 7 грудня 2015 року); у вищому навчальному закладі «Університет економіки та права «КРОК» наукові результати роботи втілено в практичну діяльність Університету при оцінюванні рівня економічної безпеки ВНЗ на підставі групи показників за основними функціональними складовими (довідка № 07-41 від 20 січня 2016 року); ДВНЗ «Національний авіаційний університет» впроваджено в навчальний процес під час проведення лекційних і практичних занять із дисциплін «Економіка підприємства», «Економічний ризик і методи його вимірювання», «Економіка державного сектору» (довідка № 319 від 18 грудня 2015 року).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження є результатом самостійного наукового пошуку автора. Публікації із дисертаційної роботи підготовлено дисертантом самостійно.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та наукові результати дослідження апробовано на таких науково-практичних конференціях: III Міжнародна науково-практична конференція «Перспективи управлінської діяльності суб'єктів господарювання в контексті економічної безпеки» (Черкаси, 27-28 березня 2015 року); Науково-практична конференція молодих учених «Еволюція наукової думки в контексті європейського вибору України» (Київ, 21 жовтня 2015 року); XIV Науково-практична конференція молодих учених та студентів «Економічні та соціально-політичні проблеми активізації інноваційної діяльності» (Київ, 23-24 квітня 2015 року); XII Міжнародна науково-практична конференція «Соціально-економічні напрями розвитку міжнародних відносин у забезпеченні ефектів інтеграції України до ЄС» (Хмельницький – Львів, 25-27 вересня 2015 року); Четверта міжнародна науково-практична конференція «Економіка підприємства: сучасні проблеми теорії та практики» (Одеса, 2 червня 2015 року); VII Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні тенденції розвитку світової економіки» (Харків, 22 травня 2015 року); II Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми менеджменту: теоретичні і практичні аспекти» (Харків, 4-5 червня 2015 року).

Публікації. За матеріалами дисертаційного дослідження опубліковано 14 наукових праць загальним обсягом 5,64 друк. арк., усі без співавторства. Із них

6 статей опубліковано в наукових фахових виданнях України, 1 – у виданні, включеному до міжнародної наукометричної бази даних, 7 – в інших виданнях.

Структура і обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів (9 підрозділів), висновків, списку використаних джерел та додатків. Дисертаційне дослідження викладено на 217 сторінках, із них 192 сторінки основного тексту. Дисертація містить 37 таблиць, 58 рисунків та 9 додатків. Список використаних джерел налічує 219 найменувань на 25 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми, сформульовано мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, визначено методологічну базу й методи дослідження, висвітлено наукову новизну, теоретичне та практичне значення одержаних результатів.

У **розділі 1 «Теоретичні засади формування механізму забезпечення економічної безпеки вищих навчальних закладів у сучасних умовах»** досліджуються питання, пов'язані з визначенням засад формування механізму забезпечення економічної безпеки вищих навчальних закладів, сутності та складових небезпек і загроз економічній безпеці вищих навчальних закладів, організаційно-економічні та правові основи удосконалення механізму забезпечення економічної безпеки вищих навчальних закладів.

У **підрозділі 1.1 «Засади формування механізму забезпечення економічної безпеки вищих навчальних закладів»** досліджено понятійний апарат, наукові засади економічної безпеки та процесу формування механізму забезпечення економічної безпеки вищих навчальних закладів. Здійснено послідовне дослідження сутності понять «економічна безпека», «економічна безпека вищих навчальних закладів» та визначено, що з огляду на багатоаспектність поняття «економічна безпека вищих навчальних закладів», складність взаємозв'язків та взаємозалежність різних її елементів, а також необхідність консолідації економічних інтересів держави й вищих навчальних закладів у напрямку забезпечення стійкого економічного розвитку, дослідження сутності економічної безпеки повинно базуватися на визначенні ключових компонентів забезпечення економічної безпеки ВНЗ.

Проведено дослідження сучасних підходів до формування механізму забезпечення економічної безпеки вищих навчальних закладів, визначено основні складові механізму забезпечення: організаційну структуру – сукупність органів, осіб і служб (відділів), що задіяні в забезпеченні економічної безпеки, принципи, функції, методи забезпечення; інструментарій; нормативно-правове забезпечення; інформаційно-аналітичне забезпечення; систему моніторингу (діагностики) та оцінки стану й рівня економічної безпеки.

На основі узагальнення теоретико-методичного базису дано авторське трактування поняття «механізм забезпечення економічної безпеки вищого навчального закладу» як процесу динамічного послідовного виконання дій відповідно до обраної стратегії, моделі та параметрів, спрямованого на створення умов забезпечення стабільності роботи вищого навчального закладу на сьогодні та в майбутньому, що стало підґрунтям для розроблення удосконаленого механізму

забезпечення економічної безпеки вищих навчальних закладів, що, на відміну від наявних, повною мірою враховує особливості їх діяльності.

Узагальнюючим елементом економічної безпеки ВНЗ є розробка та впровадження економічної стратегії, яка передбачає: суттєве посилення економічної безпеки, розвиток науково-інтелектуального потенціалу, посилення фінансової безпеки, забезпечення інформаційної безпеки, поглиблення інтеграційних процесів; підвищення рівня конкурентоспроможності вищого навчального закладу.

У *підрозділі 1.2 «Сутність та складові небезпек і загроз економічній безпеці вищих навчальних закладів»* визначено, що основними деструктивними чинниками, які впливають на економічну безпеку вищого навчального закладу, є ціла низка загроз як внутрішнього, так і зовнішнього середовища, в тому числі метазагрози та інтенсифікаційні загрози. Метазагрози – це загрози, джерелами походження яких є макроекономічні й макрополітичні фактори, до інтенсифікаційних загроз належать загрози, що пов'язані зі ступенем інтенсифікації використання власних внутрішніх ресурсів вищого навчального закладу.

Дослідження виявило, що серед науковців не існує єдиного загального підходу до визначення та класифікації основних складових загроз і небезпек економічної безпеки вищого навчального закладу, що значно ускладнює процес їх системного дослідження, класифікації та ідентифікації. Переважна більшість, науковців визначає в ролі ознак класифікації її основні функціональні складові, як кадрова, інтелектуальна, техніко-технологічна, інформаційна та економічна. Дослідження показали, що цей перелік не є повним, бо не дає системного всебічного охоплення загроз і небезпек, які впливають на вищі навчальні заклади за характером дії та джерелами походження, а отже – не дають можливості опрацювання та застосування комплексного всебічного підходу до функціонування й удосконалення механізму забезпечення економічної безпеки вищого навчального закладу, оскільки немає прийнятного та узгодженого плану протидії тим загрозам і небезпекам, що не виявлені та не класифіковані. Дослідження теоретичних та емпіричних джерел засвідчили, що на сьогодні не існує єдиного класифікованого й систематизованого переліку показників індикаторів економічної безпеки як загалом, так і класифікованих та систематизованих за окремими складовими економічної безпеки вищого навчального закладу.

Визначено, що загальними загрозами для діяльності вищих навчальних закладів, запобігання яким перебуває в межах забезпечення економічної безпеки, та які становлять частину всього комплексу загроз функціонуванню й розвитку ВНЗ, є: неефективне управління освітньою установою; зменшення кількості студентів через зниження рівня привабливості освітнього закладу; недостатня захищеність інформації, що становить комерційну таємницю вищого навчального закладу; зниження якісного рівня науково-педагогічного персоналу; корупція серед частини керівного та науково-педагогічного складу і навчально-допоміжного персоналу, й інші.

У *підрозділі 1.3 «Організаційно-економічні та правові основи розбудови механізму забезпечення економічної безпеки вищих навчальних закладів»* розглянуто базові організаційні, правові та економічні основи розбудови механізму забезпечення економічної безпеки вищих навчальних закладів. Формування

організаційно-правових основ захисту економічної безпеки вищих навчальних закладів передбачає визначення двох основних детермінант: адміністративно-правового статусу та особливостей регулювання якості вищої освіти.

Як показало проведене дослідження, для національної системи освіти першочергове значення в розв'язуванні нагальних проблем має створення і впровадження нової законодавчо-нормативної бази на всіх рівнях її функціонування, забезпечення системності, цілісності, безперервної освіти на основі вдосконалення її структури, змісту, моніторингу якості та запровадження на всіх її рівнях державних освітніх стандартів, створення надійного правового, соціального й економічного захисту і стимулювання розвитку освітніх систем, навчальних закладів. Важливим у плані формування механізмів захисту економічних інтересів ВНЗ є визначення основних прав вищих навчальних закладів стосовно їх фінансово-економічної та інших видів діяльності і насамперед прав автономності та відповідальності.

Визначено, що важливою нормативно-правовою основою розбудови механізму забезпечення економічної безпеки вищого навчального закладу є формування правової моделі вищого навчального закладу, до складу якої входять такі елементи: програмний блок, що формує зміст роботи, цілі та завдання вищого навчального закладу; правові підстави організації вищого навчального закладу як осередку вищої освіти, з одного боку, та суб'єкта підприємництва – з іншого; права, обов'язки та функції вищого навчального закладу, що призначені для здійснення програм і проектів його діяльності, та його відповідальність; правовий режим управління вищим навчальним закладом, структура і функції його адміністрації.

Система забезпечення економічної безпеки ВНЗ характеризується створенням складної, багаторівневої системи, елементи якої проникають у всі сфери, рівні й напрями забезпечення поточної діяльності та сталого розвитку ВНЗ: управлінську діяльність, фінансово-економічну сферу, діяльність із забезпечення високого рівня науково-педагогічного складу й навчально-допоміжного персоналу, діяльність щодо створення та розвитку навчальної матеріально-технічної бази, систему психологічного й інтелектуального відбору абітурієнтів, комплексну систему внутрішньої безпеки, організацію внутрішньої та зовнішньої взаємодії під час забезпечення безпеки навчального закладу.

У розділі 2 **«Діагностика сучасного стану механізму забезпечення економічної безпеки вищих навчальних закладів»** проведено аналіз фактичного стану вищих навчальних закладів України, ідентифіковано небезпеки та загрози економічній безпеці вищих навчальних закладів та здійснено оцінку факторів впливу на діяльність вищих навчальних закладів та їх економічну безпеку.

У **підрозділі 2.1 «Аналіз фактичного стану вищих навчальних закладів України»** охарактеризовано сучасний стан вищих навчальних закладів на ринку освітніх послуг.

Як свідчать статистичні дані, починаючи з 2011 року чисельність вищих навчальних закладів III – IV рівнів акредитації почала поступово зменшуватись. У 2012 році кількість ВНЗ цієї категорії знизилась на 2%, у 2013 році – на 2,3%, у 2014 році – на 2,7%. Особливо різким було скорочення чисельності ВНЗ III – IV рівня акредитації у 2015 році – на 11,1%. Водночас, кількість ВНЗ усіх рівнів акредитації у 2015 році порівняно з 2014 роком скоротилася на 11,7%. Стрімке

скорочення чисельності ВНЗ у зазначеному періоді було зумовлено анексією Автономної Республіки Крим, а також військовими діями на території Донецької та Луганської областей. У результаті цих подій частина навчальних закладів взагалі припинила своє існування у складі України, а решта була об'єднана з іншими вищими навчальними закладами.

Несприятливі умови зовнішнього середовища, які є спільними для діяльності всіх ВНЗ у межах певної території, одночасно впливають як на зниження кількості закладів, так і на погіршення рівня їх економічної безпеки. Дослідження показало, що сучасна трансформація вищої освіти в Україні – складний нелінійний процес, у якому можна виокремити такі напрями: екстенсифікація, модернізація, глобалізація.

У процесі проведеного дослідження було визначено та проаналізовано основні показники, що впливають на рівень економічної безпеки вищих навчальних закладів України: зниження кількості вищих навчальних закладів; зменшення чисельності студентів і рівня їх концентрації; зниження чисельності науково-педагогічного персоналу вищих навчальних закладів та рівня їх концентрації; зниження показників якості науково-педагогічного складу ВНЗ; зниження рівня фінансової ефективності діяльності вищих навчальних закладів; зниження рівня відповідності вартості освітніх послуг рівню споживчих цін; зниження рейтингового показника рівня розвитку та якості вищої освіти в Україні за міжнародними рейтингами.

У *підрозділі 2.2 «Ідентифікація небезпек та загроз економічній безпеці вищих навчальних закладів»* здійснено аналіз та ідентифікацію небезпек і загроз економічній безпеці вищих навчальних закладів. Дослідження проводилося автором шляхом анкетного опитування керівників та спеціалістів вищих навчальних закладів.

У межах дослідження виявлено та систематизовано основні показники-критерії механізму забезпечення економічної безпеки вищих навчальних закладів, структуровані за макро- та мікрорівнем впливу на економічну безпеку: протидія корупції; цінова політика на послуги навчання; активність ВНЗ у системі формування маркетингових комунікацій; адаптованість системи навчання до вимог часу та ринку; наявність фінансових резервів для розвитку; захищеність від негативних проявів у фінансово-економічній сфері; захищеність від негативних явищ у соціально-політичній сфері; захищеність від протиправних дій третіх осіб; ефективність та злагодженість системи внутрішнього управління; забезпечення стабільного морально-психологічного клімату в колективі; наявність контролю якості наданих освітніх послуг; наявність матеріального стимулювання колективу ВНЗ; рівень охорони порядку у ВНЗ; наявність засобів нематеріального стимулювання колективу ВНЗ; рівень адміністративно-господарської організації діяльності ВНЗ. Ці показники – критерії, в свою чергу, є основою для формування напрямків дії механізму забезпечення економічної безпеки вищих навчальних закладів.

Аналіз засвідчив, що поряд із використанням різних інструментів захисту економічної безпеки можна визначити також інструменти стимулювання, тобто засоби, що дають змогу її посилити (рис. 1).

За результатами проведеного опитування визначено, що найбільш важливими

Рис. 1. Співвідношення питомої ваги різних засобів впливу на підвищення рівня економічної безпеки ВНЗ

Джерело: розроблено автором

засобами, які впливають на підвищення рівня економічної безпеки вищого навчального закладу, респонденти вважають: засоби матеріального стимулювання кадрів – 23,9%; розвиток сучасних форм та методів освіти – 16,7%; оптимізацію структури управління ВНЗ – 13,6%. На інші засоби припадає від 8,1% до 10,5% від суми оцінки балів за відповідями опитаних. Результати дослідження свідчать, що вирішення проблеми матеріального стимулювання науково-педагогічних кадрів перебуває на доволі низькому рівні, а подальший розвиток механізму забезпечення економічної безпеки вітчизняних ВНЗ потребує якісно нового підходу до його розбудови та функціонування з урахуванням особливостей діяльності вищого навчального закладу та кон'юнктури освітнього середовища.

У підрозділі 2.3 «Фактори впливу на діяльність вищих навчальних закладів та їх економічну безпеку» із метою дослідження фактичних та потенційних небезпек і загроз економічній безпеці вищих навчальних закладів й оцінки факторів впливу на діяльність вищих навчальних закладів та їх економічну безпеку було проведено SWOT-аналіз системи навчально-виховного процесу й діяльності Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна».

У результаті проведеного SWOT-аналізу було визначено основні фактори слабких та сильних сторін внутрішнього потенціалу вищого навчального закладу, можливості й загрози його зовнішнього середовища, визначено силу та вагу факторів, розраховано результуючий показник за кожною складовою-блоком SWOT-аналізу і проведено розрахунок підсумкових показників оцінки за кожним блоком. Узагальнені показники цих даних представлено в табл. 1.

Таблиця 1.

Узагальнювальні показники SWOT-аналізу Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»

	Можливості	Загрози
Сильні сторони	45,5	43,5
Слабкі сторони	26,9	24,9

За результатами дослідження сформульовано такі висновки: SWOT-аналіз за напрямком Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна» – освітня корпорація відображає загальний аналіз сильних та слабких сторін і можливостей та загроз загалом. У проведенні аналізу в основному увага зверталася на рівень надання освітніх послуг, інфраструктурне забезпечення та діяльність структурних підрозділів ВНЗ як єдиного механізму. На думку автора, в наданні освітніх послуг випускники є основним індикатором ефективності роботи ВНЗ. З огляду на сучасні тенденції ринку праці додаткова та неформальна освіта виступають ключовими факторами конкурентоспроможності. Працівники – головний ресурс ВНЗ, і забезпечення розвитку їх професійного, творчого та особистісного потенціалу та відповідна мотивація є вирішальними факторами конкурентоспроможності на ринку. Якщо брати окремо якість надання освітніх послуг, забезпечення відповідною інфраструктурою, створення додаткових можливостей для студентів, підтримку самореалізації та мотивації працівників, то ці показники не суттєво впливають на досягнення місії ВНЗ – створення гнучкої інноваційної освітньої системи. Але при поєднанні виникає ефект синергії, що в кінцевому результаті дає можливість максимально ефективно використовувати наявні ресурси та забезпечувати високий якісний рівень надання освітніх послуг.

У розділі 3 «Удосконалення механізму забезпечення економічної безпеки вищих навчальних закладів у сучасних умовах» розроблено та запропоновано концептуальну модель експертної оцінки економічної безпеки вищого навчального закладу, здійснено розрахунок і оцінку параметрів цієї моделі та сформовано удосконалений механізм забезпечення економічної безпеки вищих навчальних закладів у сучасних умовах.

У підрозділі 3.1 «Розробка концептуальної моделі експертної оцінки економічної безпеки вищого навчального закладу» автором розроблено та запропоновано модель, що дає змогу здійснити оцінку економічної безпеки вищого навчального закладу.

Для аналізу й оцінки показників та індикаторів рівня економічної безпеки вищих навчальних закладів доцільним є застосування якісної оцінки на основі експертних методів, що дає змогу охопити всю сукупність показників за основними функціональними складовими економічної безпеки вищих навчальних закладів, враховуючи особливості їх діяльності: навчальної, наукової, фінансово-господарської та інших.

Відповідно до цього автором дисертаційного дослідження розроблено та запропоновано концептуальну модель експертної оцінки економічної безпеки вищих навчальних закладів, що представлена на рис. 2.

У результаті розробки цієї моделі систематизовано та класифіковано групи показників індикаторів за основними складовими економічної безпеки вищого навчального закладу – всього 58 показників і визначено їх вагові коефіцієнти.

Дослідження дає змогу констатувати, що застосування концептуальної моделі експертної оцінки економічної безпеки вищого навчального закладу, на відміну ві

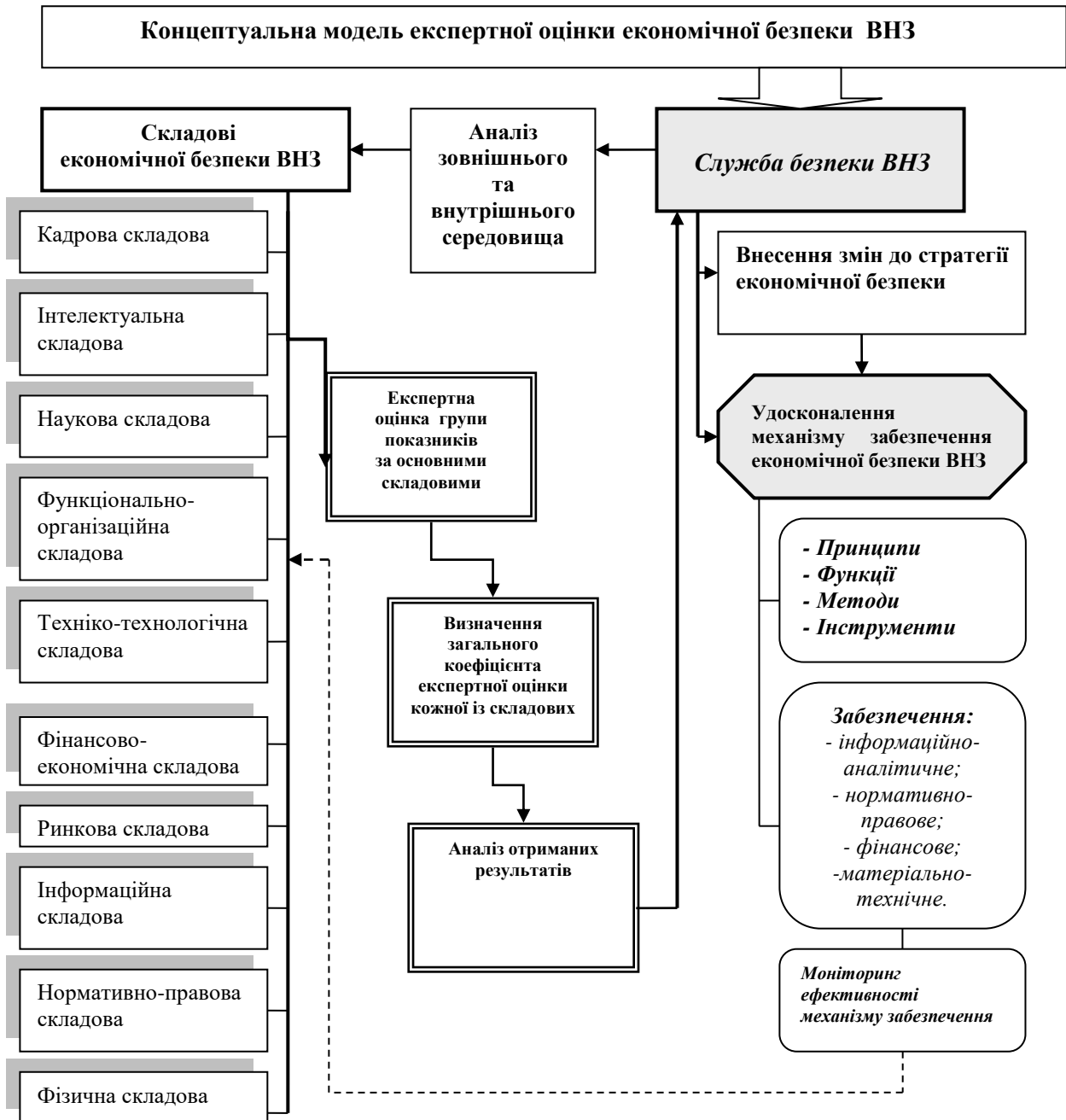

Рис. 2. Концептуальна модель експертної оцінки економічної безпеки ВНЗ
Джерело: розроблено автором

наявних, дозволяє здійснити комплексну оцінку рівня економічної безпеки груп показників за основними складовими економічної безпеки, такими як кадрова, інтелектуальна, наукова, функціонально-організаційна, техніко-технологічна, фінансово-економічна, ринкова, інформаційна, нормативно-правова та фізична складові економічної безпеки, що за своїм складом та переліком показників повною мірою враховують специфіку та особливості діяльності вищих навчальних закладів України й відображають стан і рівень економічної безпеки навчального, наукового та фінансово-економічного процесів у функціонуванні вищих навчальних закладів країни, що є самостійними, незалежними суб'єктами фінансово-господарської діяльності й будують систему власних бізнес-процесів на основі максимального

використання наявної бази кадрових, інтелектуальних, фінансових та матеріальних ресурсів.

Застосування запропонованої моделі дає можливість оцінити рівень економічної безпеки групи показників за основними складовими зовнішнього та внутрішнього середовища, визначити загальний коефіцієнт експертної оцінки кожної зі складових, здійснити аналіз отриманих результатів і на підставі отриманих інформаційно-аналітичних даних виявити проблемні поля складових економічної безпеки вищого навчального закладу, розробити та внести своєчасні конструктивні зміни до стратегії й механізму забезпечення економічної безпеки вищого навчального закладу.

У *підрозділі 3.2 «Розрахунок параметрів концептуальної моделі експертної оцінки економічної безпеки вищого навчального закладу»* здійснено розрахунок запропонованої концептуальної моделі на основі зібраної фактологічної бази експертної оцінки вищих навчальних закладів.

Відповідно до запропонованої моделі експертної оцінки економічної безпеки вищих навчальних закладів було відібрано фокус-групу серед науково-педагогічного складу вищих навчальних закладів, розроблено листи опитування та проведено анонімне опитування групи експертів, що й дало змогу отримати фактологічну базу якісної оцінки для розрахунку відповідних показників – індикаторів та розрахунку рівня економічної безпеки окремо кожної зі складових. Було проведено експертне опитування із метою визначення якісної оцінки рівня економічної безпеки семи провідних вищих навчальних закладів України приватної форми власності IV рівня акредитації: Університет економіки та права «КРОК», Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля, Європейський університет, Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна», Київський міжнародний університет, Академія адвокатури України, Національна академія управління (табл. 2).

Таблиця 2.

Комплекс загальних коефіцієнтів експертної оцінки економічної безпеки провідних ВНЗ України приватної форми власності

Складові	Університет економіки та права «Крок»	Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля	Європейський університет	Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»	Київський міжнародний університет	Академія адвокатури України	Національна академія управління
1	2	3	4	5	6	7	8
Кадрова складова	0,820	0,767	0,763	0,78	0,825	0,829	0,85
Інтелектуальна складова	0,827	0,86	0,809	0,816	0,815	0,803	0,835
Наукова складова	0,851	0,824	0,831	0,802	0,847	0,804	0,865
Функціонально-організаційна складова	0,813	0,722	0,814	0,807	0,769	0,766	0,81

Продовження таблиці

1	2	3	4	5	6	7	8
Техніко-технологічна складова	0,835	0,774	0,821	0,781	0,825	0,807	0,841
Фінансово-економічна складова	0,843	0,809	0,835	0,813	0,863	0,861	0,854
Інформаційна складова	0,815	0,787	0,805	0,79	0,821	0,798	0,81
Ринкова складова	0,844	0,744	0,797	0,805	0,858	0,836	0,844
Нормативно-правова складова	0,819	0,795	0,815	0,778	0,813	0,85	0,824
Фізична складова	0,817	0,782	0,765	0,77	0,79	0,751	0,823

Джерело: розроблено автором

Алгоритм розрахунку моделі складається із визначеної послідовності етапів: підготовка листів опитування; проведення опитування; підрахунок загального бала експертної оцінки за кожним показником кожної складової; визначення середнього бала експертної оцінки за кожним показником кожної складової; визначення методом експертної оцінки вагових коефіцієнта (а) показників економічної безпеки за кожною окремою складовою; розрахунок загального показника експертної оцінки за кожною складовою; визначення вагових коефіцієнтів (б) складових економічної безпеки; розрахунок загального коефіцієнту експертної оцінки складових економічної безпеки вищого навчального закладу.

Згідно із застосованою методикою розрахунку загальний коефіцієнт економічної безпеки дорівнює 1 тоді, коли всі показники за окремими складовими набувають «найкращих», або оптимальних значень, і 0 тоді, коли всі показники найгірші. За умови побудови умовної порівняльної шкали значення показника рівне чи більше 1 приймається як 100% рівень безпеки, значення 0,8 є нормальним, до 0,8 – передкризовим, значення до 0,5 відповідає кризовому.

На рисунку 3 – сформовано радіальну діаграму, що дає змогу графічно відобразити та зробити порівняльний аналіз загальних коефіцієнтів експертної оцінки вищих навчальних закладів України за окремими складовими економічної безпеки.

Проведений аналіз та експертна оцінка рівня економічної безпеки групи провідних навчальних закладів України показали їх достатньо стабільний середній рівень економічної безпеки в діапазоні від 0,7 до 0,87, проте недостатній для динамічного та ефективного зростання й діяльності при зміні кон'юнктури зовнішнього динамічного середовища.

У результаті проведеного розрахунку концептуальної моделі експертної оцінки економічної безпеки ВНЗ визначено, що основними загрозами функціонуванню та розвитку для переважної частини вищих навчальних закладів є

недостатньо високий рівень: кадрової складової, а саме: зниження якісного рівня науково-педагогічного складу, недостатність кадрового забезпечення, плинність

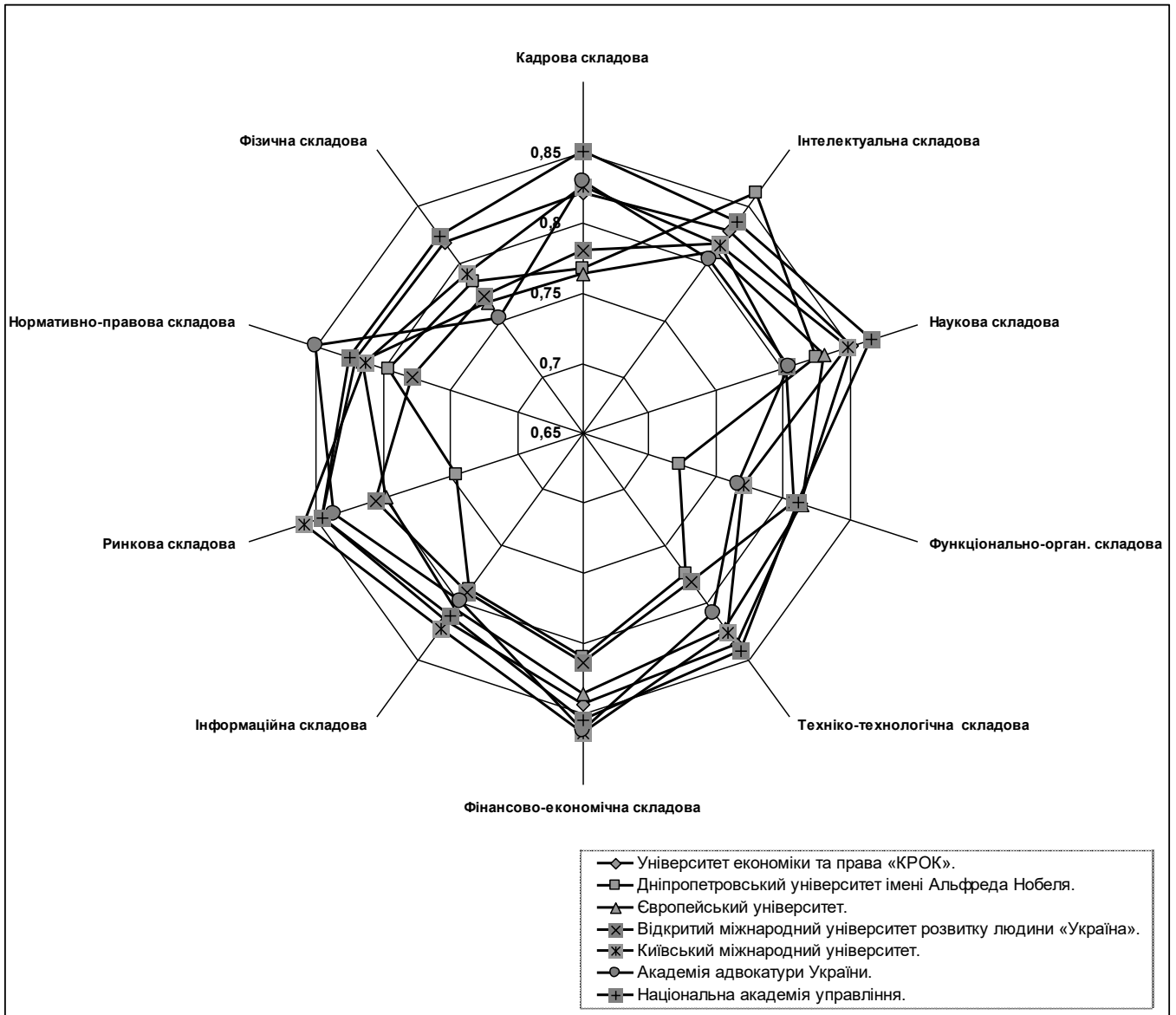

Рис. 3. Радіальна діаграма рівня економічної безпеки вищих навчальних закладів України за складовими економічної безпеки.

Джерело: розроблено автором

кадрів; техніко-технологічної складової: неналежна організація навчального процесу, недостатній рівень навчальної та матеріально-технічної бази; інтелектуальної складової: недостатня захищеність інтелектуальної власності, авторських прав, недостатній рівень якості базових знань та інтелектуального рівня вступників; наукової складової в частині формування та продукування нових наукових знань; інформаційної складової: недостатність захищеності інформації, що становить комерційну таємницю; функціонально-організаційної складової: недостатній рівень якості управління ВНЗ, відсутність єдиної стратегії та програм розвитку ВНЗ, недостатній рівень зв'язків між структурними підрозділами ВНЗ та із суб'єктами зовнішнього середовища; фінансово-економічної складової: рівень фінансового економічного забезпечення ВНЗ, зменшення операційної

рентабельності їх діяльності; фізичної складової: відсутність чи недостатня ефективність роботи служби економічної безпеки навчального закладу, прояви корупції частини науково-педагогічного та адміністративного персоналу; ринкової складової: значна конкуренція на ринку послуг; зростання вимог до рівня конкурентоздатності ВНЗ приватної форми власності, зменшення кількості та зниження рівня підготовки абітурієнтів; нормативно-правової складової: недостатній рівень розроблення та дотримання внутрішньої регламентуючої нормативно-правової документації. Реалізація завдань із забезпечення належного стану та рівня економічної безпеки можлива лише за умови здійснення системного й комплексного удосконалення механізму забезпечення економічної безпеки вищих навчальних закладів.

У *підрозділі 3.3 «Формування удосконаленого механізму забезпечення економічної безпеки ВНЗ»* сформовано та описано модель і складові удосконаленого механізму забезпечення економічної безпеки.

Удосконалений механізм забезпечення економічної безпеки вищого навчального закладу містить такі складові: організаційну структуру – сукупність органів служб, відділів чи окремих осіб, що здійснюють процес управління економічною безпекою вищих навчальних закладів, принципи управління; функції управління; методи забезпечення економічної безпеки; засоби; моніторинг рівня економічної безпеки; інформаційно-аналітичне забезпечення; нормативно-правове забезпечення; фінансове забезпечення; матеріально-технічне забезпечення; механізм взаємодії із зовнішніми та внутрішніми суб'єктами.

Автором дисертаційного дослідження систематизовано основні фундаментальні базові принципи, на яких будується та функціонує механізм забезпечення економічної безпеки: комплексність, системність, безперервність, законність, інтегрованість, цілеспрямованість, плановість, своєчасність, адекватність, оперативність та динамічність, об'єктивність, адаптивність, відповідальність, доцільність.

Удосконалення механізму забезпечення економічної безпеки вищих навчальних закладів передбачає застосування широкого кола методів: організаційних, адміністративних, нормативно-правових, економічних, технічних (спеціальних), соціально-психологічних та ціннісного.

Ціннісний метод заснований на чотирьох видах цінностей: цінність для споживачів освітніх послуг – підвищення якості організації та впровадження навчального процесу; цінність для власників ВНЗ і його колективу – підвищення фінансово-економічної ефективності діяльності ВНЗ; цінність для суспільства – формування нового більш прогресивного рівня суспільного розвитку; цінність створення та продукування нових знань – примноження нових наукових знань за напрямками наукових досліджень на концептуальному й методологічному рівнях та їх практичне застосування. Ціннісний метод передбачає створення й впровадження ідеології цінності, мета якої – гармонізувати інтереси ВНЗ з усіма зацікавленими сторонами через якісні показники діяльності ВНЗ як для його власників, співробітників та студентства, так і для суспільства.

Автором опрацьовано та запропоновано шляхи удосконалення нормативно-правового, інформаційно-аналітичного, фінансового забезпечення економічної

безпеки вищого навчального закладу. Матеріально-технічне забезпечення є процесом своєчасного постачання необхідних матеріальних ресурсів та спеціальних технічних засобів необхідної якості в необхідних об'ємах для досягнення належного рівня економічної безпеки вищого навчального закладу. Для здійснення матеріально-технічного забезпечення пропонується використовувати чотири процеси управління: організація постачання матеріально-технічних ресурсів у вищій навчальній заклад; управління матеріально-технічними ресурсами у процесі їх експлуатації; організація матеріально-технічного забезпечення робочих місць; контроль використання матеріально-технічних ресурсів та їх ефективності.

Запропонований удосконалений механізм забезпечення економічної безпеки вищого навчального закладу враховує особливості його діяльності та допомагає досягнути поставленої мети захисту економічних та суспільних інтересів вищого навчального закладу й реалізувати завдання його стратегічного управління.

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні здійснено теоретичне узагальнення і представлено нове вирішення наукового завдання щодо вдосконалення механізму забезпечення економічної безпеки вищих навчальних закладів у сучасних умовах. Результати авторських досліджень дали змогу сформулювати висновки науково-практичного характеру, що відображають виконання завдань відповідно до визначеної мети:

1. У процесі дослідження теоретико-методичного базису та сутності економічної безпеки вищого навчального закладу автором сформовано визначення поняття «механізм забезпечення економічної безпеки вищого навчального закладу» як процесу динамічного послідовного виконання дій, відповідно до обраної стратегії, моделі та параметрів, спрямованого на створення умов забезпечення стабільної роботи вищого навчального закладу на сьогодні та в майбутньому, що стало основою для розроблення удосконаленого механізму забезпечення економічної безпеки вищих навчальних закладів, який, на відміну від наявних, повною мірою враховує особливості їх діяльності.

2. Під час аналізу фактичного стану та тенденцій розвитку вищих навчальних закладів приватної й державної форм власності та ринку освітніх послуг в Україні встановлено, що починаючи з 2011 року чисельність вищих навчальних закладів III – IV рівнів акредитації почала поступово зменшуватись. У 2012 році кількість ВНЗ цієї категорії знизилася на 2%, у 2013 році – на 2,3%, у 2014 році – на 2,7%. Особливо різким було скорочення чисельності ВНЗ III – IV рівнів акредитації у 2015 році – на 11,1%. Ідентифіковано та проаналізовано основні показники, що впливають на рівень економічної безпеки вищих навчальних закладів України: зниження кількості вищих навчальних закладів; зменшення чисельності студентів та рівня їх концентрації; зниження чисельності викладацького складу вищих навчальних закладів; зниження показників якісного складу науково-педагогічних працівників ВНЗ; зниження рівня фінансової ефективності діяльності вищих навчальних закладів; зниження рівня відповідності вартості освітніх послуг рівню споживчих цін; зниження рейтингового показника рівня розвитку та якості вищої освіти в Україні за міжнародними рейтингами.

3. Систематизовано та класифіковано групи показників індикаторів (усього 58 показників) за основними складовими економічної безпеки вищих навчальних закладів: кадровою, інтелектуальною, науковою, функціонально-організаційною, техніко-технологічною, фінансово-економічною, ринковою, інформаційною, нормативно-правовою та фізичною, що за своїм складом враховують специфіку й особливості діяльності вищих навчальних закладів України та повною мірою відображають стан і рівень економічної безпеки навчального, наукового та економічного процесів у функціонуванні вищих навчальних закладів.

4. Розроблено концептуальну модель експертної оцінки, що дає змогу здійснити оцінку рівня економічної безпеки вищого навчального закладу на підставі групи показників за основними функціональними складовими та визначити проблемні поля наявного механізму забезпечення і внести своєчасні конструктивні зміни до стратегії його економічної безпеки.

5. Удосконалено механізм забезпечення безпеки вищого навчального закладу, що, на відміну від інших, враховує особливості їх діяльності у площині економічного, навчального, наукового й суспільного простору та є системним поєднанням принципів, функцій, методів, засобів управління й інформаційно-аналітичного, нормативно-правового, фінансового та матеріально-технічного забезпечення, що формуються суб'єктами управління економічною безпекою із метою досягнення й захисту його економічних та суспільних інтересів і реалізації завдань стратегічного управління. Удосконалений механізм забезпечення безпеки вищого навчального закладу дає можливість максимально ефективно використовувати всі наявні кадрові, інтелектуальні, інформаційні й фінансові ресурси та менеджмент, що забезпечує стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз складного динамічного середовища і є підґрунтям для забезпечення високого рівня конкурентоспроможності ВНЗ та ефективного функціонування в майбутньому.

6. Доповнено та систематизовано базові принципи: комплексність, системність, безперервність, законність, інтегрованість, цілеспрямованість, плановість, своєчасність, адекватність, оперативність та динамічність, об'єктивність, адаптивність, відповідальність, доцільність, що формують фундаментальні основи, на яких функціонує та еволюціонує механізм забезпечення економічної безпеки вищих навчальних закладів.

7. Сформовано та запропоновано застосування ціннісного методу в забезпеченні економічної безпеки вищих навчальних закладів, заснованого на чотирьох типах цінностей: цінність для споживачів освітніх послуг, цінність для власників ВНЗ і його колективу, цінність для суспільства та його подальшого розвитку, цінність створення та продукування нових знань, що спрямовують дію механізму забезпечення економічної безпеки вищих навчальних закладів на гармонізацію діяльності ВНЗ для всіх зацікавлених сторін: як для його власників, співробітників та студентства, так і для суспільства, та консолідувати зусилля в напрямках визначення векторів розвитку, формування, продукування і впровадження нових наукових знань.

8. Систематизовано концептуальні, методичні підходи до організації матеріально-технічного забезпечення економічної безпеки, що є процесом постачання та забезпечення всіма видами необхідних матеріальних ресурсів і

спеціальних технічних засобів належної якості в достатніх обсягах та дозволяє оптимізувати витрати й підвищити ефективність механізму забезпечення економічної безпеки ВНЗ, використовуючи чотири процеси управління: організацію постачання матеріально-технічних ресурсів у вищий навчальний заклад; управління матеріально-технічними ресурсами у процесі їх експлуатації; організацію матеріально-технічного забезпечення робочих місць; контроль використання матеріально-технічних ресурсів та оцінку ефективності.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в наукових фахових виданнях

1. Снігир Л.П. Роль вищої освіти в системі економічної безпеки держави / Л.П. Снігир // Вісник Хмельницького національного університету. – Вип. 6 – 2015. – 250 с. – С. 233-237. (0,48 д.а.)
2. Снігир Л.П. Класифікація загроз економічній безпеці вищого навчального закладу / Л.П. Снігир // Вісник Хмельницького національного університету. – Вип. 5. – 2015. – 252 с. – С. 28-32. (0,6 д.а.)
3. Снігир Л.П. Конкурентоспроможність вищих навчальних закладів як механізм забезпечення економічної безпеки освіти / Л.П. Снігир // Вісник Хмельницького національного університету. – Вип. 4 – 2015. – 233 с. – С. 157-162. (0,6 д.а.)
4. Снігир Л.П. Економічна безпека установ вищої освіти в умовах глобалізації / Л.П. Снігир // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України: електронне наукове видання [Електронний ресурс] / Національний університет державної податкової служби України; гол. ред.: Л.Л. Тарангул. – Режим доступу <http://www.nbuuv.gov.ua/e-journals/Znprnudps/index.html>. – Вип. 2. – 2015. – С. 245-257. (1,44 д.а.)
5. Снігир Л.П. Концептуальні засади організації економічної безпеки освітнього закладу в сучасних умовах / Л.П. Снігир // Вчені записки Університету «КРОК». – Вип. 41. – К., 2016. – 162 с. – С. 135-140. (0,72 д.а.)
6. Снігир Л.П. Сутність і зміст економічної безпеки освітніх установ / Л.П. Снігир // Вчені записки Університету «КРОК» / Вищий навчальний заклад «Університет економіки та права «КРОК». – Вип. 39. – К., 2015. – 159 с. – С. 94-101. (0,84 д.а.)
7. Снігир Л.П. Виділення класифікаційних ознак функціональних складових економічної безпеки вищої освіти / Л.П. Снігир // Вчені записки Університету «КРОК» / Вищий навчальний заклад «Університет економіки та права «КРОК». – Вип. 42. – К., 2015. – 175 с. – С. 60-67. (0,96 д.а.)

Тези доповідей і матеріали науково-практичних конференцій

8. Снігир Л.П. Функціональні підсистеми економічної безпеки системи вищої освіти / Л.П. Снігир // Актуальні проблеми менеджменту: теоретичні і практичні

аспекти: матеріали другої міжнар. наук.-практ. конф. (4-5 червня 2015 р., м. Одеса). – Одеса : ОНЕУ, 2015. – 192 с. – С. 170. (0,06 д.а.)

9. Снігир Л.П. Сутність і складові елементи економічної безпеки держави / Л.П. Снігир // Сучасні тенденції розвитку світової економіки: зб. матер. VII Міжнар. наук.-практ. конф. (22 травня 2015 р., м. Харків). – Харків : ХНАДУ, 2015. – 134 с. – С. 105-106. (0,12 д.а.)

10. Снігир Л.П. Систематизація чинників створюваних загроз економічній безпеці вищої освіти / Л.П. Снігир // Економіка підприємства: сучасні проблеми теорії та практики: матер. четвертої міжнар. наук.-практ. конф. (18 вересня 2015 р., м. Одеса). – Одеса : Атлант, 2015. – 367 с. – С. 360-361. (0,12 д.а.)

11. Снігир Л.П. Роль вищої освіти в забезпеченні конкурентоспроможності економіки в умовах міжнародної економічної інтеграції / Л.П. Снігир // Соціально-економічні напрями розвитку міжнародних відносин у забезпеченні ефектів інтеграції України до ЄС: матеріали XII Міжнар. наук.-практ. конф. (25-27 вересня 2015 р., м. Хмельницький – Львів). – Хмельницький : ХНУ, 2015. – 234 с. – С. 183-185. (0,18 д.а.)

12. Снігир Л.П. Роль вищої освіти в забезпеченні національної економічної безпеки / Л.П. Снігир // Тези доповідей XIV Всеукраїнської наукової конференції молодих учених та студентів «Наукові розробки молоді на сучасному етапі» (23-24 квітня 2015 р., м. Київ). – К.; КНУТД, 2015. – 228 с. – С. 36. (0,06 д.а.)

13. Снігир Л.П. Економічна безпека вищої освіти в умовах міжнародної економічної інтеграції / Л.П. Снігир // Еволюція наукової думки в контексті європейського вибору України: матеріали Наук.-практ. конф./Вищий навчальний заклад «Університет економіки та права «КРОК» (21 жовтня 2015 р., м. Київ). – К.: ВНЗ Університет економіки та права «КРОК», 2015. – 552 с. – С. 126-127. (0,12 д.а.)

14. Снігир Л.П. Джерела загроз економічній безпеці вищого навчального закладу / Л.П. Снігир // Перспективи управлінської діяльності суб'єктів господарювання в контексті економічної безпеки: зб. тез доповідей учасників III Міжнар. наук.-практ. конф. (27-28 березня 2015 р., м. Черкаси). – Черкаси : вид-во ПП Чабаненко Ю.А., 2015. – 372 с. – С. 240-243. (0,24 д.а.)

АНОТАЦІЯ

Снігир Л.П. Механізм забезпечення економічної безпеки вищого навчального закладу у сучасних умовах. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 21.04.02 – економічна безпека суб'єктів господарської діяльності. – ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», Київ, 2017.

Дисертаційна робота присвячена комплексному дослідженню теоретико-методологічних і практичних аспектів формування та удосконалення механізму забезпечення економічної безпеки вищих навчальних закладів у сучасних умовах.

У роботі визначено механізм забезпечення економічної безпеки вищого навчального закладу, охарактеризовано методичні засади його формування, сутність та складові небезпек і загроз економічній безпеці вищих навчальних закладів. Автором проаналізовано сучасний фактичний стан вищих навчальних закладів

України та вітчизняного освітнього простору, ідентифіковано небезпеки й загрози економічній безпеці ВНЗ, визначено фактори впливу на діяльність ВНЗ. Розроблено концептуальну модель експертної оцінки економічної безпеки вищого навчального закладу, розраховано параметри цієї моделі на основі показників експертної оцінки групи провідних вищих навчальних закладів України, обґрунтовано та сформовано удосконалений механізм забезпечення економічної безпеки вищих навчальних закладів.

Ключові слова: економічна безпека, економічна безпека вищих навчальних закладів, механізм забезпечення економічної безпеки вищих навчальних закладів.

АННОТАЦІЯ

Снигир Л.П. Механизм обеспечения экономической безопасности высших учебных заведений в современных условиях. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 21.04.02 – экономическая безопасность субъектов хозяйственной деятельности. – ВУЗ «Университет экономики и права «КРОК», Киев, 2017.

Диссертация посвящена комплексному исследованию теоретико-методологических и практических аспектов формирования и совершенствования механизма обеспечения экономической безопасности высших учебных заведений в современных условиях.

В работе определен механизм обеспечения экономической безопасности высшего учебного заведения, охарактеризованы методические основы его формирования, сущность и составляющие опасности и угроз экономической безопасности высших учебных заведений.

Автором проанализировано современное фактическое состояние высших учебных заведений Украины и отечественной среды образования, идентифицированы опасности и угрозы экономической безопасности ВУЗ. Определены факторы влияния на деятельность вузов. Разработана концептуальная модель экспертной оценки экономической безопасности высшего учебного заведения, рассчитаны параметры этой модели на основании показателей экспертной оценки группы ведущих учебных заведений Украины.

Определен и сформирован усовершенствованный механизм обеспечения экономической безопасности высших учебных заведений, который, в отличие от существующих, полностью учитывает особенности их деятельности в экономической, образовательной научной и общественной среде и является системным соединением принципов, функций, методов, средств управления и информационно-аналитического, нормативно-правового, финансового и материально-технического обеспечения, которые формируются субъектами управления экономической безопасностью с целью достижения и защиты его экономических интересов и реализации задач стратегического развития. Предложенный усовершенствованный механизм обеспечения экономической безопасности высшего заведения позволяет максимально эффективно использовать все имеющиеся кадровые, интеллектуальные, информационные, финансовые ресурсы и менеджмент, что даёт возможность обеспечить стойкость к внешним и

внутренним угрозам, сложной динамической среде и обеспечивает высокий уровень конкурентоспособности высшего учебного заведения и его эффективного функционирования в будущем.

Ключевые слова: экономическая безопасность, экономическая безопасность высших учебных заведений, механизм обеспечения экономической безопасности высших учебных заведений.

ABSTRACT

Snihyr L.P. Mechanism of economic security institutions of higher education in the modern world. – On the right of the manuscript.

The thesis for the degree of candidate of economic sciences in specialty 21.04.02 - economic security of business entities. – Higher education institution «University of Economics and Law «Krok». – Kyiv, 2017.

The dissertation is devoted to the comprehensive study of theoretical-methodological and practical aspects of the development and improvement of the mechanism of maintenance of economic safety of higher educational institutions in modern conditions.

The paper identified the mechanism of maintenance of economic safety of higher educational establishment, described methodical principles of its formation, essence and components the perils and threats of economic safety of the higher educational institutions. The author analyses modern actual State higher educational institutions of Ukraine and the national educational space, identifying hazards and threats to the economic security of UNIVERSITIES, factors of influence on the activities of the universities, developed a conceptual model of the expert estimation of economic safety of higher educational establishment, calculated parameters of this model based on indicators of peer review group of the leading higher educational institution of Ukraine, substantiated and evaluated an improved mechanism of maintenance of economic safety of higher educational institutions.

Keywords: economic security, economic security institutions of higher learning, a mechanism to ensure the economic security of institutions of higher education.